

Yrittäjänä olemisen haasteellisuus ja talouden ymmärtäminen

Jake Rosendahl

Opinnäytetyö

Liiketalouden koulutusohjelma

18.5.2014

Tekijä Jake Rosendahl	Ryhmätunnus tai aloitusvuosi LIIPO2010
Raportin nimi Yrittäjänä olemisen haasteellisuus ja talouden ymmärtäminen	Sivu- ja liitesivumäärä
Opettajat tai ohjaajat Martti Miettinen	
<p>Porvoolaisen matkailualan yrittäjän tarkoituksena on laajentaa yritystoimintaansa ostamalla toinen yritys. Kokemusta yrittäjänä olemisesta hänelle on kertynyt kahden vuoden ajalta. Ostettava yritys on Porvoossa vuodesta 1991 lähtien toiminut elintarvikekioski. Yrityksen hankkiminen ja sen hoitaminen kilpailulla ja valvotulla alalla on erittäin haasteellista.</p> <p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on perehdyttää yrityksen ostaja siihen, mitä hänen tulee huomioida ostaessaan yritystä sekä mitä vaatimuksia muun muassa yhteiskunta asettaa yrittäjälle. Työn selkeä painopiste on yrityksen talouden ymmärtämisessä ja sen analysoimisessa.</p> <p>Työ toteutettiin kvalitatiivisena tutkimusproduktina, jonka tuloksena syntyi tämä asiakirja. Teoriaan vaikutti vahvasti saatavilla oleva kirjallisuus aiheesta, sekä opinnäytetyön tekijän objektiiviset havainnot suomalaisesta pk-yrittäjyydestä. Tutkimus toteutettiin ostajan tapaamisella ja hänen näkemyksiinsä perehtymällä. Tarkemman kuvan yrityksestä antoi haastattelu, joka tehtiin elintarvikekioskia myyvälle henkilölle.</p> <p>Työn tuloksena selvisi, että elintarvikekioski on hyvässä taloudellisessa tilassa oleva yritys, jolla on persoonallinen ja valtavirrasta poikkeava tapa toimia yrityksenä. Selkeänä haasteena kioskin toiminnassa ovat suomalaisen yhteiskunnan asettamat tarkat valvontaan liittyvät vaatimukset, jotka tuovat lisää työtä yrittäjän arkeen.</p>	
Asiasanat Yritys, yhteiskunta, ympäristö, suunnitelmallisuus, valvonta, talous	

<p>Author or authors Jake Rosendahl</p>	<p>Group or year of entry Degree Programme in Business Management</p>
<p>The title of thesis Challenges of Entrepreneurship and Understanding Company Finances</p>	<p>Number of pages and appendices</p>
<p>Supervisor or supervisors Martti Miettinen</p>	
<p>A tourism business entrepreneur from Porvoo is going to expand his business by buying another company, having gained two years' experience in entrepreneurship. The company about to be bought is a grocery shop which has served customers in Porvoo since 1991. It is challenging to acquire and manage a company in a field which is competitive and strictly controlled.</p> <p>The objective of this thesis is introduce the entrepreneur to issues that need to be considered when buying the company, as well as the overall requirements set by society on entrepreneurs. A clear priority of this thesis is the understanding and analysis of company finances.</p> <p>This thesis was executed as a qualitative research, and the theoretical framework is strongly based on literature dealing with the field. Also the author's personal observations of Finnish small and medium-sized enterprises support the theory. The research was carried out by meeting the potential buyer in order to become familiar with his thoughts about entrepreneurship. Another interview with the seller of the grocery shop gave an accurate depiction of the grocery shop's situation.</p> <p>The result of this study shows that the grocery shop is in a good financial condition and it has personal operational methods which differ from the mainstream. The biggest challenge for the company come from the Finnish society. These challenges are specific control requirements that will cause more daily work for the entrepreneur running the store.</p>	
<p>Key words Company, entrepreneur, finances, society</p>	

Sisällysluettelo

1	Johdanto	1
1.1	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet.....	2
2	Yleisesti yrittäjyydestä	3
2.1	Yrittäjyys Suomessa	3
2.2	Yrittäjäksi ryhtyminen	5
3	Yritys prosessina.....	8
3.1	Liiketoimintasuunnitelma	9
3.2	Ympäristön vaikutus yritystoimintaan	9
3.3	Rahoitus liiketoiminnalle.....	10
3.4	Asiakkaiden huomioiminen	13
3.5	Menestystarinat roolimalleina.....	13
3.6	Yhtiömuoto	14
3.7	Yritystoiminnan riskitekijät.....	15
4	Yrityksen talouden seuraaminen	18
4.1	Kirjanpidon merkitys.....	18
4.2	Kirjanpito yrityksessä	19
4.2.1	Kirjauskypsyys	20
4.2.2	Kahdenkertainen kirjanpito	21
4.3	Tuloslaskelma	22
4.4	Tase.....	25
4.4.1	Pysyvät vastaavat	25
4.4.2	Vaihtuvat vastaavat	26
4.4.3	Vastattavaa	27
5	Tärkeät tunnusluvut.....	29
5.1	Vuosittainen tuloskunto.....	30
5.1.1	Kannattavuuden tutkiminen	30

5.1.2	Vakavaraisuuden tunnusluvut.....	31
5.1.3	Yrityksen maksuvalmiuden tunnusluvut.....	32
11	Pohdinta	34
	Lähteet.....	37

1 Johdanto

Suomalainen elinkeinorakenne on muutoksen kourissa. Syyt johtuvat niin sisäisistä muutoksista, sekä maan ulkopuolisista tekijöistä. Sisäisillä tekijöillä tarkoitetaan mm. työnantajajärjestöjen ja ay-liikkeen välistä kädenvääntöä, sekä suuryritysten esimerkiksi metsäalan yritysten heikkoja strategisia ratkaisuja viimeisen kymmenen vuoden aikana. Ulkoiset tekijät ovat olleet Suomen tahdosta riippumattomia, joihin on ollut pakko sopeutua. Esimerkiksi EU-rikkidirektiivi ja Venäjän puutullit ovat olleet todella kova kolaus maamme metsäteollisuudelle, mikä on ollut suuri työllistäjä välittömästi ja välillisesti. Toisena merkittävänä tekijänä voidaan mainita Nokian omistuksen valuminen ulkomaille ja tuotannon siirtyminen halvempien tuotantokustannusten perässä pois Suomesta. Vientiriippuvaisen maamme talouskasvu on uusien haasteiden edessä.

Edellä mainituista seikoista johtuen moni suomalainen on joutunut työllistämään itsensä uudelleen, kun vanha vakituinen työsuhde on päättynyt. Maassamme on kautta aikojen vaalittu evankelisluterilaisessa hengessä ahkeruutta, rehellisyyttä, tunnollisuutta ja sivistystä. Nämä ovat olleet omiaan tekemään suomalaisista vientituotteista maailmalla menestyneitä. Yrittäjyys on ollut vaikea elämän alla Suomessa varsinkin toisen maailmansodan ja 1990-luvun kriisin välisenä aikana. Tuona ajanjaksona valtiovalta ei liemmin antanut tukea kotimaiselle pienyrittäjyydelle. Täten yrittäjyys on ollut suomalaisille varsin vieras tapa hoitaa oma toimeentulonsa. Nykyisin on paljon henkilöitä, jotka aloittavat yksityisyrittäjinä, koska haluavat tehdä jotain omanlaistaan työtä ja ottaa täysin vastuun omasta toimeentulostaan. Heille on annettava selkeä mahdollisuus toteuttaa toiveensa ja heidän tulee saada mahdollisimman paljon tietoa, mikä käsittelee yrittäjyyttä. Täten he selviävät mahdollisimman hyvin yrittäjinä arjen haasteista.

Tämän työn tekovaiheessa Suomen työttömyys on noussut 9,5 prosenttiin. Eduskunnassa oppositio on jättänyt hallitukselle välikysymyksen korkeasta työttömyydestä ja siitä, miten se on epäonnistunut työttömyyden vähentämisessä

kuluneella hallituskaudella. Maamme tarvitsee tällä hetkellä uusia kasvuyrityksiä, jotta taloutemme saadaan suurempaan kasvuun, koska hyvinvointimme perusedellytys on korkea työllisyys ja työn, sekä yritysten verottaminen. (Helsingin Sanomat 2014)

1.1 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoitteet

Tämän opinnäytetyön toimeksiantaja on porvoolainen matkailualan yrittäjä, jonka tarkoitus on laajentaa toimintaansa hankkimalla itselleen toinen yritys. Hänellä on kokemusta yrittäjyydestä muutaman vuoden mittaiselta ajanjaksolta. Hankinta kohteena on Porvoossa vuodesta 1991 saakka toiminut elintarvikekioski. Opinnäytetyön aiheena on tehdä tutkimus siitä, mitä yrittäjänä oleminen merkitsee ja mitä se ihmiseltä vaatii. Työn painotus, varsinkin teoria osuudessa on yrityksen talouden ymmärtämisessä. Ostajalla on pintapuoleinen ymmärrys yrittäjyydestä, sekä taloudesta. Ongelma tarjosi mielenkiintoisen, haasteellisen ja ajankohtaisen aiheen opinnäytetyöhön

Tarkoituksena tässä työssä on tarkastella yrittäjyyden vaatimuksia ja yrityksen taloutta käytännönläheisestä katsantokannasta. Yrittäjän tulee saada mahdollisimman selkokielineen - ja pelkistetty kuva siitä, mitä yrittäjyys ja yrityksen talous kätkee sisäänsä. Se on elinehto menestyäkseen yrittäjänä. Mikäli yrittäjäksi ryhdytään puutteellisilla tiedoilla ja taidoilla on tuloksena vääjäämättä vaikeuksia yritystoiminnassa, mahdollisesti konkurssi. Tämä opinnäytetyö antaa pohdittavaa lukijalleen, on hän sitten aloitteleva yrittäjä, tai hivenen kokemusta yrittäjyydestä omaava henkilö.

Case- osiossa tarkastellaan tarkemmin elintarvikekioskin vaatimuksia, sekä elintarvikkeiden, alkoholin ja tupakkatuotteiden vähittäismyyntiin liittyviä byrokraattiasia vaatimuksia. Case- yrityksen taloudesta tehdään kannattavuuslaskelmat. Ostajalla tulee olla selkeä kuva ostettavasta yrityksestä, jotta hän kykenee arvioimaan hankinnan kannattavuutta ja omaa ammattitaitoaan yrityksen tulevana omistaja ja hoitajana. Työn tavoitteen asetteleminen vei oman aikansa, koska aiheesta on tarjolla runsaasti tietoa, joten rajauksen kanssa oli oltava tarkkana. Tämän opinnäytetyön tekijän omat henkilökohtaiset havainnot omasta työelämästä pk-yrityksissä ovat olleet tärkeitä suunnannäyttäjiä työn sisältöä pohdittaessa.

2 Yleisesti yrittäjyydestä

Yrittäjyyden perusajatuksena on itsenäinen taloudellinen toiminta, minkä tulos ei ole etukäteen tarkasti tiedossa. Yrittäminen ja yrittäjyys ovat arvoa tuottava prosessi, mihin yrittäjä, tai yrityksen henkilökunta käyttävät tarvittavan määrän henkisiä - ja fyysisiä ponnisteluja. Yrittäjyyteen sisältyy riskejä, niin fyysisiä -, rahallisia -, kuin sosiaalisia riskejä. Nämä kaikki riskit ovat yrittäjyyden voimavara, mikä annetaan yrittäjyyden prosessin käytettäväksi. Prosessin tavoitteena on taloudellisen – ja henkisen hyvinvoinnin saavuttaminen. Yrittäjyys on perinteisesti määritelty oman liiketoiminnan johtamiseksi. Yrittäjyys voidaan kuitenkin jakaa kahteen eri kategoriaan, sisäiseen – ja ulkoiseen yrittäjyyteen. Ulkoinen yrittäjyys mielletään yrityksen perustamiseksi, omistamiseksi, toimimista itsenäisenä elinkeinonharjoittajana. Sisäinen yrittäjyys mielletään ihmisen sujuvaksi vuorovaikutustaidoksi, positiiviseksi elämänasenteeksi ja avoimuudeksi. (Siikavuo 2003, 11- 12.)

2.1 Yrittäjyys Suomessa

Suomalainen yhteiskunta ei ole aina suhtautunut yrittäjyyteen kovinkaan kannustavasti. Etenkin 1970-luvulla, julkinen valtiovalta asetti yksityiselle tulonhankinnalle runsaasti erilaisia rasitteita. Vasta 1990-luvun laman jälkeisessä Suomessa, yrittäjyys alkoi todenteolla ottaa tuulta siipien alle positiivisemmän ilmapiirin ansiosta. Verrattuna muihin Euroopan maihin, Suomen lainsäädäntö on kuitenkin edelleen hieman kankea yrittäjyyden kannustamisen suhteen. Yrittäjiä tarvitaan pitämään koossa länsimaista kapitalistista yhteiskuntaa. Keski-Euroopassa yli puolet työväestöstä ovat yrittäjiä, tai työllistyvät pienen yrityksen ansiosta. Suomessa yrittäjiä on noin 7 % työvoimasta ja pienyritykset työllistävät jonkin verran yli 40 % koko maan työvoimasta. (Siikavuo 2003, 12-13.)

Nykyään on huomattu yrittäjyyden merkitys kansantaloudelle. Toiminnan tukemiseksi ja kehittämiseksi on käynnistetty erilaisia hankkeita, esimerkiksi

Yrittäjyysvuosikymmen-hanke. Myös yrittäjyyteen tähtäävän koulutuksen määrää on lisätty. Kuitenkin on turha toivo, että kaikista voisi tulla yrittäjiä, sillä se on vaativa elämänala. (Siikavuo 2003, 12-13.)

Yritysten kokoluokka Suomessa on lähes kokonaan pk - yritysvaltainen. Vuonna 2010 Tilastokeskuksen rekisterin mukaan Suomessa toimivista yrityksistä oli alle 50 työntekijän yhteisöjä 99,1 %, alle 250 työntekijän yrityksiä oli 99,8 %. Mikroyrityksiä, eli yrityksiä, joissa palvelee alle kymmenen työntekijää, oli 93,4 %. Alle 50 työntekijän yrityksille liikevaihtoa kertyi 35 % kaikkien yritysten liikevaihdosta. Vastaava luku alle 250 työntekijän yrityksillä oli 51 %. Alle 250 työntekijän yritykset maksoivat 57 % kaikista palkoista. Yleisesti ottaen ajatellaan, että vientiriippuvaisessa Suomessa vain suuryritykset vastaavat viennistä ja pk - ja mikroyrityksissä keskitytään vain olemaan suuryritysten paikallisina alihankkijoina. Tämä luulo on harhaa, vuonna 2010 29 % alle 250 työntekijän yrityksellä oli vientitoimintaa. (Elinkeinoelämän Keskusliitto 2013)

Eniten mikroyrityksiä Suomessa on majoitus- ja ravintola alalla, henkilöstö- ja kotitalouspalveluissa, sekä kaupan alalla. Myös erilaiset asumiseen ja moottoriajoneuvoihin liittyvät yritykset ovat yleisiä mikroyrityksiä Suomessa. Yksi pienyrittäjyyden muoto on perheyritys. Näissä yrityksissä on yleensä enemmän kuin yksi henkilö suvusta mukana. Useimmissa tapauksissa tällaista yritystoimintaa on harjoitettu suvussa pitkään ja uudet sukupolvet ovat olleet luonnollinen jatkaja jo valmiille yritykselle. Suomalaisten kasvava sijoittuminen ja kiinnostuminen pk – yrityksistä ja pk – yrittäjyydestä, selittyy valloillaan olevalla elinkeinorakenteen muutoksella. Suuryritysten supistuva työvoimantarve ajaa ihmiset etsimään työmahdollisuuksia uusilta aloilta. Uudet työpaikat kasvavat voimakkaasti korkean teknologian ympärille. Elinkeinorakenteen muutos ei koske pelkästään meidän Suomea, vaan lähes koko Eurooppa on vastaavanlaisen murroksen edessä. Tästä syystä Euroopan Unioni on valinnut pk – yrittäjyyden tärkeäksi kehitys kohteeksi. (Viitala & Jylhä 2001, 11-14.)

Yrittäjyyteen kannustaa myös mahdollisuus toteuttaa itseään paremmin omassa yrityksessä, kuin olla osa jotain suurta yritystä. Varsin nuoremmassa naisissa on todettu

halua yksityisyrittäjyyteen itsensä toteuttamisen vuoksi. Nykyään yksityisyrittäjinä toimivien ihmisten kirjo kasvaa. Vanhastaan on totuttu, että lääkärit ja lakimiehetkin voivat työllistää itse itsensä, mutta nykyään heidän rinnalleen on tullut oman yrityksensä palkkalistoilla olevia toimittajia, kouluttajia, kääntäjiä, konsultteja, jne. (Viitala & Jylhä 2001, 14.)

2.2 Yrittäjäksi ryhtyminen

Kun yksityinen henkilö haluaa ryhtyä yrittäjäksi, on hänellä valittavanaan muutamia eri vaihtoehto yritystoiminnan aloittamiseen. Yleisin reitti yrittäjäksi Suomessa on perustaa oma yritys. Nykyään on myös vaihtoehtoina mm. osakkuuden hankkiminen valmiista yrityksestä, kokonaisen valmiin yrityksen osto, sukupolvenvaihdos, tai vaikkapa franchising-yrittäjyyden aloittaminen. Mikäli pieni ryhmä aikoo aloittaa yritystoiminnan, niin tähän tarkoitukseen luontaisin vaihtoehto on osuuskunnan perustaminen. (Siikavuo 2003, 20-21.)

Yrityksen tai osakkuuden hankkimista harkittaessa on erityisen tärkeää, että ostaja pystyy realistisesti ja perusteellisesti arvioimaan kohde yrityksen kannattavuutta, vakavaraisuutta, sekä kasvu- ja kehittymismahdollisuuksia. Sijoitetulle pääomalle on saatava mahdollisimman hyvä tuotto. Saatavan tuoton on katettava liiketoiminnan riski. Mikäli mahdollista, niin suunnitelmien ja kannattavuuslaskelmien tekemisessä kannattaa hankkia myös ulkopuolista apua. Hyviä neuvonantajia ovat mm. tilitoimistot, pankit ja vakuutusyhtiöt. Ostettavan yrityksen arvo laskentaan on kaksi eri tapaa, omaisuusarvon määrittäminen ja tuottoarvon määrittäminen. Omaisuusarvo määritetään seuraavalla laskentakaavalla:

Yrityksen rahanarvoinen omaisuus
-yrityksen velat
-kauppaan kuulumattomat omaisuuserät
<u>+/-yrityksen liikearvo</u>
=kauppahinta

Kauppahintaan kuulumattomat omaisuuserät, voidaan tarvittaessa irrottaa yrityksestä. Kauppahintaan kuulumattomia omaisuuseriä voivat olla esimerkiksi yrityksen myyjän omassa käytössä oleva auto tai asunto, mitkä ovat kuuluneet yrityksen kirjanpitoon. Yllä olevassa kaavassa, yrityksen liikearvolla tarkoitetaan goodwill-arvoa. Tämän arvon määrittäminen ja laskeminen on yleensä vaikeaa. Arvolla kuitenkin mitataan yrityksen tunnettavuuteen ja houkuttelevuuteen liittyviä arvoja. Joskus yritystään kauppaava henkilö saattaa ylihinnoitella yrityksensä goodwill-arvon tunnepitoisista syistä johtuen. Tällöin ostajan tulee olla tarkkana goodwill-arvon kanssa, ja selvittää mihin se oikeasti perustuu, jottei hän maksa liikaa yrityksestä liian korkean goodwill-arvon takia. (Siikavuo 2003, 21.)

Ostettavan yrityksen keskimääräisen tuloksen perusteella määritellään sen tuottoarvo. Tulosta ennakoidaan tulevaisuuden osalta, saadut tuotot diskontataan nykyhetkeen halutulla korkokannalla. Tällöin saadaan yrityksen tuottoarvo. Tuottokatteen pohjaksi voidaan ottaa esimerkiksi kolmen vuoden ennustettu myyntikate, tai myyntikate laskettuna liukuvalla keskiarvolla neljältä viimeiseltä vuodelta. Palvelualan yrityksessä mittariksi sopii kolmen tai neljän vuoden liukuvalla keskiarvolla laskettu käyttökate ennuste. (Siikavuo 2003, 21-22.)

Mikäli ostajan aikeena ei ole hankkia koko yritystä nimiinsä, vaan hän aikoo ostaa osakkuuden valmiista yrityksestä, niin tällöin on ensiarvoisen tärkeää selvittää yrityksen taustatiedot. Esimerkiksi luottohäiriöt saattavat vaikuttaa yrityksen maksu- ja toimitusehtoihin. Avain seikkoja, joita tulee selvittää ostettaessa yritystä tai hankittaessa osakkuutta, ovat toiminnan kannattavuus, yrityksen velkaisuus ja yrityksen sidosryhmien näkemykset sen maineesta ja imagosta. Mikäli osakkuus ostetaan avoimesta – tai kommandiittiyhtiöstä, on tärkeää selvittää tulevan yhteistyökumppani minkä kanssa tulee tekemään yhteistyötä, jonka tarkoituksena on taata uudelle yrittäjälle elanto. Tulee myös selvittää se, miten vastuualueet yhtiön hoitamisesta jaetaan yhtiömiesten kesken. Näitä vastuualueita voivat olla mm. hierarkia yrityksessä, sekä henkilökohtainen rahallinen vastuu yrityksestä. Veroviranomaiset informoivat tarvittaessa uutta yrittäjää mahdollisista verovelvoista, mitkä entinen yrittäjä on saattanut jättää jälkeensä. On myös hyvä selvittää, että onko yrityksellä vireillä

mahdollisia muita velvoitteita, kuten vahingonkorvaukseen liittyvät asiat. (Siikavuo 2003, 21-22.)

Yleensä ennekuin kauppa toteutuu, joudutaan yrityksessä tekemään ennakoivia toimenpiteitä. Näitä voivat olla mm. yhtiömuodon muutos, omaisuuden realisointi, voitonjako ja sen jakautumiset. Ostajan on myös suunniteltava varsin yksityiskohtaisesti se, miten hän aikoo rahoittaa yritys- tai osakeostonsa. Joissain tapauksissa kauppahinta on sidottu yrityksen tulevaan kannattavuuteen. Kun yrityskauppa on suoritettu, niin uuden omistajan toimet yrityksessä omistajuuden alkuaikoina ovat erityisen merkityksellisiä, jotta siirtymä omistajuussuhteissa on kannattava yrityksen kannalta. Tällöin uuden omistajan tulee käyttää oman harkintansa mukaan hyväksi entisen omistaman luomia yhteistyöverkostoja. On myös tehtävä selkeitä linjamuutoksia, mikäli ne ovat tarpeen yrityksen tulevaisuuden kannalta. (Viitala 2006, 26-27.)

3 Yritys prosessina

Uuden yrityksen tai osakkuuden hankkijan tulee tietää, että yrittäjäyys on tauoton prosessi, missä on mukana erilaisia toimijoita. Näitä toimijoita kutsutaan sidosryhmiksi. He antavat oman panoksensa yrityksen toimintaan ja odottavat saavansa siitä ennakkoon sovittua korvausta. Yritystä ympäröivä yhteiskunta valtio, odottaa saavansa yritykseltä verotuloja, jotta se voi rakentaa infrastruktuuriaan. Työntekijät odottavat saavansa palkkansa korvaukseksi menetettyä vapaa-aikaansa, sekä fyysisiä- ja henkisiä ponnisteluista vastaan. Tavarantoimittajat ja muut ulkoiset yhteistyökumppanit, jotka edistävät liikeidean toteutumista, saavat panostaan vastaavan rahallisen korvauksen. Toimiva yritysprosessi tuottaa ympäröivälle yhteiskunnalle kulutettavaksi käsin kosketeltavan fyysisen tuotteen, tai palvelun. Tällaista prosessia, missä fyysiset, henkiset ja ajalliset panokset muutetaan asiakkaita hyödyttäväksi asiaksi, kutsutaan reaali prosessiksi. (Siikavuo 2003, 15-16.)

Reaali prosessi tapahtumana on etupainotteinen. Prosessiin ladattavat panokset saadaan muutettua tuotoiksi viiveellä. Isoissa tuotantoprosesseissa viive voi olla kuukausia, jopa joitakin vuosia. Palvelualalla prosessin viive on lähes olematon, kuten esim. ravintolassa ja parturi-kampaajalla. Päivittäistavarakaupassa tuotantoprosessi kesto riippuu eri tuotteiden käyttöiästä. Esimerkiksi elintarvikkeiden käyttöikä on varsin rajallinen, jolloin ne on saatava varsin nopeasti eteenpäin asiakkaalle, mutta vaatteiden, astioiden ja muiden käyttötavaroiden myyntiprosessi voi olla huomattavasti pidempi. Kun prosessi on tullut päätökseen, saa yritys asiakkailtaan korvauksen, mikä vastaa tuotteen, tai palvelun eteen tehtyjen ponnistusten määrää. Prosessin kestoajaksi on yrityksen suunniteltava selkeästi, miten se rahoittaa toimintaansa tämän prosessin ollessa käynnissä. Tullaan siihen tilanteeseen, että miten yritys on järjestänyt omat reaali- ja rahaprosessinsa mahdollisimman tuottavaksi systeemiksi. (Siikavuo 2003, 17-18.)

3.1 Liiketoimintasuunnitelma

Aloittavan yrittäjän, tai yrityksen ostaneen uuden yrittäjän kannalta tärkeä työkalu johdettaessa yritystä on liiketoimintasuunnitelma. Liiketoimintasuunnitelmassaan yrittäjä kuvailee markkinat, joissa hänen yrityksensä toimii. Kuvailun lisäksi hänen tulee tehdä kartoitus yrityksensä mahdollisuuksista ja sitä vaanivista uhista.

Liiketoimintasuunnitelma on myös kuvaus yrityksen toiminnasta, sekä sen toiminta periaatteista. Se sisältää lisäksi suunnitelman yrityksen voimavaroista, sekä niiden kehittämisajatuksen. (Viitala & Jylhä 2001, 41.)

Liiketoimintasuunnitelman tekeminen pakottaa uuden yrittäjän tarkastamaan yrityksensä tilannetta ja analysoimaan selkeämmin tulevaisuuden suunnitelmia yrityksensä kannalta. Erityisesti rahoittajat ovat kiinnostuneita yrityksen liiketoimintasuunnitelmasta, koska se kertoo yrittäjän potentiaalista ja siitä millainen mahdollinen sijoituskohde hänen tuleva yrityksensä on. Suunnitelman tekeminen on vaativa urakka, mikä pitää ottaa vakavasti, mikäli aikoo menestyä yrittäjänä uuden yrityksensä kanssa. Työ vaatii tarkkaa selvitystyötä, analyttistä otetta, sekä selkeiden laskelmien tekemistä. Työn tarkoituksena on olla yrittäjyyttä, tai yrityksen hankkimista harkitsevan henkilön tutkimusmatka, minkä aikana hän selvittää, että onko hänen kannattaa ryhtyä luomaan, tai ylläpitämään tällaista yritystä. (Viitala & Jylhä 2001, 41.)

3.2 Ympäristön vaikutus yritystoimintaan

Suomessa on ollut joskus käsitys, että yrittäjäksi ryhtyvä ihminen on yhteistyökyvytön, ahne ja työtä liikaa rakastava ihminen. Nykyisin tämä käsitys on muuttunut, kiitos valtiovallan parantuneen kiinnostuksen yrittäjyyttä kohtaan. Yleisesti ottaen yrittäjänä toimiva henkilö on työlle omistautunut ja elämästään itsensä toteuttajan pitävä henkilö. Yrittäjänä toimivat henkilöt kokevat yrityksensä useimmiten, sekä ammattinaan, että harrastuksenaan. Yrittäjänä menestyminen vaatii ulospäin suuntautuneen ja positiivisen asenteen. Ei ole ollenkaan tavatonta, että yrittäjänä toimiva henkilö haluaa vaikuttaa ympäristössään kiinnostaviin asioihin, muutekin kuin työnsä kautta. PK-yrittäjät ottavat

varsin usein osaa yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen erilaisten tapahtumien kautta, sekä toimimalla esim. kunnallispolitiikassa. (Siikavuo 2003, 19.)

Yrityksen menestykseen vaikuttaa merkittäväällä tavalla sen ympäristö. Tätä miljöötä kutsutaan yritys ympäristöksi. Yritys ympäristöllä on merkittävä vaikutus yrityksen strategian ja tavoitteiden suunnitteluun. Mikäli strategia ja tavoitteet ovat hyvin perusteltuja ja suunniteltuja, niin voi yritys ympäristö olla hyvinkin haastava ja silti yritys menestyy hyvin lähtökohtiin nähden. Jos pieni kioski tai kauppa asettuu tiheään asutettuun kerrostalolähiöön, niin on sillä oltava tarjottavana kuluttajille jotain sellaista palvelu-, tai tuoteryhmää, mitä lähellä todennäköisesti toimiva supermarketti ei tarjoa. Yhteiskunnan moraaliset ja eettiset käsitykset tulee ottaa myös huomioon, kun suunnitellaan yrityksen toimintaa. Esimerkiksi kaupan toiminta monikulttuurisen Helsingin Itä-Keskuksen alueella on erilaista, kuin kaupan toiminta Pohjois-Pohjanmaan lestadiolaisten alueella. (Siikavuo 2003, 19.)

Yrittäjäksi ryhtymiseen vaikuttaa myös yhteiskunnassa vallitsevat kehityskulut, niin kuin elinkeinorakenne. Tämä kehitys johtaa siihen trendiin, että joillain toimialoilla on enemmän vetovoimaa tulevia yrittäjiä kohtaan kuin toisilla. Toki aloittelevan, tai toimintaansa laajentavan yrittäjän henkilökohtaisetkin mieltymykset ja lahjakkuus ratkaisivat toimialan valinnan. Toiset toimialat ovat aloittamiskynnykseltään alhaisempia, täten tulevan yrittäjän kannalta helpommin lähestyttävissä, kuten esim. siivousala, pienrakentaminen, käsityöt ja pienet vähittäiskauppiat. Yhteiskunnan rakentaman infrastruktuurin vaikutusta yrittäjyyteen ei pidä vähätellä. Mikäli esim. kuljetusyhteydet ovat heikot, niin vaikkapa syrjäinen kyläkauppa voi kohdata ongelmia toiminnassaan, kun se tilaa täydennyksiä tukusta. Myös asiakkaat saattavat välttää paikkaa, mihin kulkeminen on liian vaivalloista. Tällöin syrjäseudulla toimivalla yrityksellä asiakaskunta jää auttamatta liian suppeaksi. (Siikavuo 2003, 20.)

3.3 Rahoitus liiketoiminnalle

Ostaessaan, tai perustaessaan yritystä, yrittäjä sijoittaa yrityksen toimintaan tietyn rahallisen summan. Tästä syntyy yrityksen oma pääoma. Yrittäjän ei aina tarvitse olla

yksityinen henkilö, vaan yrittäjänä voi toimia joukko ihmisiä, kuten järjestö, kunta, tai jokin toinen yritys. Kun jokin sijoittaja sijoittaa yrityksen omaan pääomaan rahaa, tulee hänestä tällöin omistaja. Omistaja taholla on päätävävalta yritystä koskeissa asioissa. He voivat toimia itse yrityksensä operatiivisena johtoportaana, tai he voivat palkata haluamiaan henkilöitä toteuttamaan heidän visioitaan omistamassaan yrityksessä. Aloittelevan yrittäjän rahatarpeet ovat pääsääntöisesti omassa pääomassa. Sijoittaessaan yrityksen omaan pääomaan, yrittäjä investoi mm. tulevan yrityksen käyttöomaisuuteen, kuten toimitiloihin, irtaimistoon, jäljellä olevaan varastoon. Tuore yrittäjä tarvitsee rahoitusta yrityksensä päivittäisten rutiinien pyörittämiseen. Tällöin hän sijoittaa rahaa yrityksen käyttö pääomaan. Rahoituksen voi järjestää monella eri tavalla. Tavallisimmin aloittelevat yrittäjät rahoittavat yrityksen hankkimisen ja toiminnan alun omilla säästöillään, läheistensä avustuksella, pankilta, sijoitusyhtiöltä, sekä muilta julkisilta rahoitusorganisaatioilta. (Viitala & Jylhä 2001, 51.)

Uuden yrittäjän yritykseensä sijoittama oma pääoma pysyy yrityksessä koko sen toiminnan ajan. Vieras pääoma taasen hyödyttää yritystä vain ennalta suunnitellun ajan. Oma pääoma koostuu omistajatahon yritykseen sijoittamista rahamääristä, sen perustamisvaiheessa. Omaan pääomaan kuuluu myös yrityksen itsellään pitämät liiketoiminnan tuottamat voittovarot. Yhtiömiespanokset ja osakkeet ovat omaa pääomaa. Henkilöt ja yhteisöt, jotka sijoittavat rahaa yrityksen omaan pääomaan odottavat saavansa voittoa sijoituksiltaan. Sijoitus tuotot maksetaan vuosittain joko osinkoina, tai voitto-osuuksina. Omaan pääomaan sijoitettu raha on yleisesti tarkoitettu pysyväksi, rahat palautetaan yrityksen omistajille vain jos yritys lopettaa toimintansa. Kaikkia yrityksen voittoja ei makseta omistajille, vaan ne jätetään yritykseen turvaamaan sen kasvua. Heikkoina tilikausina yritys ei yleensä maksa osinkoja, tai voitto-osuuksia omistajilleen. (Viitala & Jylhä 2001, 51.)

Yrityksen sijoitettu vieras pääoma tarkoittaa yleensä lainattua rahaa, minkä se on saanut eri rahoitus- ja luottolaitoksilta. Vieraan pääoman antaja vaatii aina korvauksen antamalleen luotolle, sekä vakuudet, mikäli yritys ei jostain syystä selviäisikään lainan takaisin maksusta. Kasvuvaiheessa olevien pk-yritysten ongelma on usein, ettei niillä löydy riittäviä vakuuksia luoton takaisin maksusta. Tämä johtuu siitä, että niiden kaikki

vakuudet ovat jo käytössä. Luottojen vakuuksina yrittäjät käyttävät useimmiten henkilövakuuksia, eli jokin yksityinen henkilö takaa, että laina tulee maksettua takaisin, tai reaalivakuuksia. Reaalivakuudet tarkoittavat yleensä sitä, että lainan panttina toimii jokin omaisuus, esine tai asiakirja. Myös itse liiketoiminta voi olla vakuutena, tätä kutsutaan yrityskiinnitykseksi. (Viitala & Jylhä 2001, 51.)

Riittävät rahavarannot ovat ensiarvoisen tärkeitä yrityksen toiminnassa. Yrityksen likviditeetti pitää olla hyvissä kantimissa, jotta se kykenee selviytymään jatkuvista kulueristään, kuten henkilökunnan palkkakulut, liiketoimintaan liittyvät laskut, rahoituserien korot ja –lyhennykset. Käyttöpääoma eli yrityksen pyörittämiseen käytettävä raha, on sidottuna yrityksen tuotteiden ja palveluiden tuottamiseen liittyvinä asioina, kuten raaka-aineina, palkkoina, valmiiden tuotteiden varastoina, sekä asiakkaille myönnettyinä maksuaikoina. Yrityksen käyttöpääoman tarpeeseen vaikuttaa myös sen saamat maksuajat. Mikäli yritys saa maksuaikaa raaka-aineiden ja tarvikkeiden maksuun, sen tarve käyttöpääomalle on pienempi. (Viitala & Jylhä 2001, 52.)

Yritysten pääomien tarve vaihtelee melkoisesti, riippuen yrityksen koosta ja toimialasta. Kaikenlaisten investointien rahoituksen yleispätevänä sääntönä pidetään, että lainan pituus sidotaan investoinnin suuruuden mukaisesti. Esimerkiksi pitkäaikaisia luottoja pitää suosia pitkävaikutteisissa menoissa. Jotta yritys on vakavarainen, on sen pääomarakenteen oltava kunnossa, mikä merkitsee, että omaa pääomaa on oltava riittävästi koko pääomaan nähden. Saadut lainat on pystyttävä maksamaan ajallaan, sekä yleisestikin rahankäyttö on oltava yrityksessä asiansa osaavien ihmisten käsissä, etenkin laajentuneiden rahoitusmarkkinoiden johdosta. Pk-yritysten rahoituksen hankkiminen on helpottunut huomattavasti, jos tilannetta vertaa 20 vuoden takaiseen aikaan. Viimevuosina on rahoitusmarkkinoille tullut erilaisia yritysluottoja, kuten pienlainoja, perustamislainoja, kehittämislainoja, pääomalainoja ja naisyrittäjyysslainoja. Varsinkin aloittelevan pk-yrityksen kannalta pienlainat ovat enemmän kuin tervetulleita, koska yleensä vakuudettomina ne ovat hyviä luottoja usein vakuuspulasta kärsiville pk-yrityksille. (Viitala & Jylhä 2001, 52.)

3.4 Asiakkaiden huomioiminen

Nykymaalimamassa on helppo jokaisen etsiä informaatiota, minkä pohjalta tehdä valintoja, mitkä koskevat kulutustottumuksia. Tästä johtuen asiakkaiden vaatimukset palveluita kohtaan ovat kasvaneet. Halutaan laajempia valikoimia tuotteita, sekä vaalitaan korkeampaa laatua ja asiantuntemusta. Yritykset ovat entistä suuremman haasteen edessä, kun ne yrittävät miellyttää asiakkaitansa. Mikäli yritys aikoo pysyä kehityksessä mukana, on sen jatkuvasti kehitettävä toimintaansa. Yrityksen on hankittava tällöin tietoa kilpailijoistaan, asiakkaistaan, sekä markkinoilla olevista tuotteista. Näiden tietojen pohjalta sen on helpompi suunnitella omaa toimintaansa tulevaisuus silmällä pitäen. Suunnitelmiin kuuluvat selkeät linjaukset asiakaista, tai asiakasryhmistä joita palvellaan, sekä päätökset tuotteista ja palveluista ja niiden hintatasosta. (Viitala & Jylhä 2001, 45.)

3.5 Menestystarinat roolimalleina

Yrittäjyys on inhimillistä toimintaa siinä missä muutkin eri elämän alat. Tässä suhteessa yrittäjyys peilaa yhteiskunnan asenteita yksilöön ja sitä, mikä sen suhde on ympäröivään maailmaan. Itsenäisyytemme aikana maamme elinkeinorakenne on muuttunut selkeästi muutamaan kertaan. Ennen sotia Suomi oli pääosin agrariiyhteiskunta, minkä väestöstä yli puolet asuivat maaseudulla. Sodan jälkeen maamme alkoi muuttua enenevässä määrin kohti teollista yhteiskuntaa, tällöin alkoi myös suomalaisen väestön muuttoaalto maaseudulta kaupunkeihin. Vasta vuosirtuhannen vaihteessa, kun raskas teollisuus on siirtynyt yhteiskunnallisten toimintaedellytysten heiketessä ulkomaille, yrittäjyys on ottanut enemmän tuulta purjeisiinsa. (Siikavuo 2003, 20.)

Vuonna 1999 Suomessa, maatalous poislukien, toimi yrittäjinä 4,9 % yli 15-vuotiaasta väestöstä. Euroopan Unionin alueella keskiarvo on 6,1 %. Eniten yrittäjiä suhteutettuna väestöön on Kreikassa, missä 9,5 % väestöstä toimii yrittäjinä. Täten erilaisten menestystarinoiden toiminen roolimallina, uusille yrittäjille on elintärkeää. Suomesta alkunsa saanut Nokia toimii varmasti innoittajana suomalaisille yrittäjille, kuten myös hissiyhtiö Kone, mikä on kansainvälisesti menestyvä suuryritys. Viimeisin esimerkki

suomalaisesta yritysosaamisesta on videopeliyhtiö Rovio Entertainment Oy. (Siikavuo 2003, 20.)

3.6 Yhtiömuoto

Perustettavan, tai ostettavan yrityksen yhtiömuoto vaikuttaa merkittävästi yrityksen toimintaan. On valittava selkeästi yhtiön kokoa ja käyttötarkoituksia parhaiten palveleva yhtiömuoto. Verotus ei ole kuitenkaan tärkein asia, mihin yrityksen yhtiömuoto vaikuttaa. Yhtiömuodossa on otettava huomioon kyseisen muodon vastuut ja velvoitteet. (Siikavuo 2003, 35.)

Yhtiömuotoa valittaessa, tai muutettaessa on huomioitava seuraavia asioita. Perustettaessa ensimmäisenä huomio kiinnittyy yrityksen perustajien lukumäärään. Monimutkaisempi yritysmuoto suosii parhaiten suurempaa perustajien määrää ja päinvastoin. Toiminimi on kaikista yhtiömuodoista yksinkertaisin. Osakeyhtiö taas sisällyttää toimintaansa paljon byrokratiaa ja on täten monimutkaisin yhtiömuoto. Pääoman tarve vaikuttaa yhtiömuotoon. Kun tarve kasvaa, niin samalla riskit kasvavat, mikä voi olla syy yhtiömuodon vaihdokselle, jotta kasvaneen yrityksen toiminta turvataan paremmin. Esim. raskasteollisuus tarvitsee toimintaansa huomattavasti enemmän pääomaa kuin esimerkiksi vähittäistavarakauppa, tai parturikampaamo. Osansa yhtiömuodon valintaan tekee myös vastuu yrityksestä, sekä yritysrisikit. Yrittäjän oman omaisuuden kiinnittäminen yrityksen toimintaan on merkittävä tekijä, Avoimessa- ja kommandiittiyhtiössä yrittäjän vastuu on suurempi kuin osakkeiden omistajilla osakeyhtiössä. Yrittäjyyttä harkitsevan kannattaa miettiä myös mahdollisten muiden omistajien luotettavuutta suunnitellessa yhtiömuotoa. Osakeyhtiön on pidettävä osakeyhtiönlain määrät kokoukset, mikä tekee sen toiminnasta joustamattomamman henkilöyhtiöistä. Toiminimi on yhtiömuodoista selkein. Yrityksen toiminnan aktiivisuus vaikuttaa yhtiömuodon valintaan. Mikäli toimintaa on satunnaisesti, tai se on kausittaista, niin täten toimet voidaan järjestää toiminimen alla. Voitollisen tuloksen sijoittaminen voi aiheuttaa ongelmia, mikäli sitä jakamassa on useampi henkilö. Ensiksi pitää päättää, että jaetaanko osinkoja, tai voitto-osuuksia ylipäättään, vai jätetäänkö tulos yrityksen haltuun. Myös mahdollinen tappioiden

kuittaaminen on tärkeä asia, ja miten se jaetaan yhtiön toiminnassa olevien kesken. Henkilökunnan määrä vaikuttaa myös yrityksen yhtiömuotoon. Yleisesti ottaen suuremman henkilötön omaavan yrityksen yhtiömuoto on monimutkaisempi. Verotukselliset yksityiskohdat yritystoiminnassa muuttuvat lähes joka vuosi, joten se on otettava huomioon yhtiömuotoa valittaessa. (Siikavuo 2003, 35-36.)

Yhtiömuodon muuttaminen voi tulla tarpeelliseksi erilaisissa tilanteissa. Jos yritys myydään, niin uusi omistaja saattaa vaihtaa yrityksen yhtiömuodon, koska se ei palvele hänen yritykselleen asettamia tavoitteita. Todennäköisin syy yhtiömuodon vaihtamiseen on yrityksen laajeneminen.

Yksityisenä elinkeinonharjoittajana liiketoimintaansa suorittanut yrittäjä, ei voi muuttaa yrityksensä yhtiömuotoa toiminimestä osakeyhtiöksi suoraan. Yrittäjän pitää suorittaa osakeyhtiön perustamisilmoitus. Samalla on tehtävä yksityisen elinkeinonharjoittajan lopettamisilmoitus, mikäli se lopettaa toimintansa. Yksityisen elinkeinonharjoittamisen lopettaminen tulee usein aiheelliseksi silloin, kun uusi osakeyhtiö haluaa käyttää samaa, tai osittain samaa nimeä kuin vanha toiminimi. Eli yksityisen elinkeinonharjoittajan ei ole pakko lopettaa, mikäli se haluaa jatkaa. Tällöin osakeyhtiölle on saatava jokin selkeästi toisenlainen toiminimi. Osakeyhtiölle annetaan perustamisessa uusi y-tunnus, eli yksityisen elinkeinonharjoittajan y-tunnus ei seuraa osakeyhtiöön, vaikka yksityinen elinkeinonharjoittaja olisikin perustettavan osakeyhtiön ainoa osakkeenomistaja. (Patentti- ja Rekisterihallitus)

3.7 Yritystoiminnan riskitekijät

Yrittäjyyteen ja yrityksen toiminnan pyörittämiseen liittyy mahdollisuuksien ja menestystarinoiden lisäksi myös riskejä, sekä niiden realisoitumista raskaiden tappioiden muodossa. Riskejä ovat esimerkiksi käytettävissä olevan kaluston ja työkoneneiden kunto ja kestävyys, henkilökunnan sairastelu, osaavan työntekijän siirtyminen muuhun työtoimeen, varastojen tuhoutuminen, jne. Riskinä voi olla myös tuotteen, tai palvelun kysynnän loppuminen, mihin ei ole osattu varautua ajoissa. Pienten vähittäistavarakauppojen suurin pelko lienee, että miljööseen saapuu jokin

suurempi kilpailija markettiketju, joka houkuttelee asiakaskunnan pois heidän luotaan. Hyvällä yritysjohtamisella on kuitenkin selkeä mahdollisuus pienentää mahdollisia riskitekijöitä, joskin niiden poistaminen on lähes mahdotonta. Hyvään johtamiseen kuuluu mm. selkeä tulevaisuuden suunnittelu, selkeiden päämäärien ja tavoitteiden asettelu, sekä toiminnan tehokkuuden ja tulosten rehellinen analysointi ja sitä kautta johtopäätösten tekeminen. (Viitala & Jylhä 2001, 53.)

Katsomatta yrityksen kokoon, on sen pyrittävä realistisesti arvioimaan toimintaansa liittyvät riskit. Tätä toimintaa kutsutaan riskienhallinnaksi, siihen kuuluu riskien tunnistaminen ja niiden analysointi. Helpoimmin tunnistettavissa olevat riskit ovat yrityksen omaisuuteen liittyviä riskejä. Selkeimpänä omaisuus riskinä voisi mainita toimintaympäristön menettämisen riski. Tällaisia voi olla esim. yritystilan, tai tuotantolaitoksen tulipalo, mikä johtaa yritystoiminnan keskeytymiseen, mikä saattaa johtaa asiakassuhteiden hajoamiseen. Asiakassuhteet ovat vakava asia lain silmissä ja niihin liittyy tuotevastuu. Toinen selkeä riski on henkilöriskit, mitkä ovat riippuvaisia monista tekijöistä. Henkilöriskien hallinnassa yritys nojautuu toiminnassaan erilaisiin säädöksiin ja sillä on mahdollisuus tukea toimintaansa erilaisilla henkilövakuutuksilla. (Viitala & Jylhä 2001, 53- 54.)

Tutkimusten mukaan pk- yrittäjien suurimpia riskejä edellisen kappaleen mainintojen lisäksi ovat epäluotettavat liikekumppanit, sekä viranomaisbyrokratia. Selvitysten mukaan pk- yrittäjien suurimpia huolia olivat oma sairastuminen, työkyvyttömyys, sekä verolainsäädäntö. Yritysten on otettava mahdolliset riskit huomioon niin tarkasti kuin se on järkevää ja mahdollista. Riskianalyysissa selvitetään riskit, niiden vahinkotiheys, sekä riskien suuruuden arviointi. Analyysin perusteella päätetään, että mitä riskinhallintakeinoja käytetään. Kaikessa riskienhallintaan liittyvissä toimita yrityksen tulee lähteä siitä, että taloudelliset vahingot saadaan minimoitua. Riskienhallintaan kuuluu mm. riskien poistaminen, todennäköisyyden pienentäminen, siirtämällä riskinomaisen asia jonkin muun hoidettavaksi, sekä riskien realisoidumisen hyväksyminen ja valmistautuminen niiden seurauksiin. (Viitala & Jylhä 2001, 54.)

Toimenpiteet, joilla riskejä voidaan välttää, voidaan käytännössä toteuttaa seuraavasti. Riskien poistaminen toimenpiteenä voidaan toteuttaa esim. välttämällä kaiken riskipitoisen toiminnan tuomista yritysprosesseihin mukaan. Tällainen toiminta voi olla mm. tarkasti valikoitunut yhteistyökumppaniverkosto ja henkilökunta. Myös tarkasti valitut tuotteet ja materiaalit vaikuttavat merkittävästi riskienhallinnassa. Riskien minimoiminen riskienhallinta keinona toteutuu käytännössä vahinkojen torjumisella, mikä tarkoittaa henkilöstön kouluttamista, sekä työmoraalin ylläpitämistä korkeatasoisena. Riskien siirtäminen tarkoittaa joiden riskialtisten toimintojen siirtämistä ulkoisten tahojen suoritettavaksi. Omalle vastuulle otetut riskit, toteutuu riskienhallintakeinona mm. riittävänä vakuutusten ottamisena, sekä rahallisina säästöinä, jolloin yllättävät menot eivät kaada koko yrityksen taloutta. (Viitala & Jylhä 2001, 54.)

4 Yrityksen talouden seuraaminen

Yrityksen lakisääteisessä kirjanpidossa on kaksi peruskomponenttia, joiden avulla on oivallista seurata yrityksen taloudellista menestystä. Nämä ovat tuloslaskelma ja tase. Tuloslaskelma on ennakkoon sovitun aikaperiodin aikana yrityksessä tapahtuvan juoksevan liiketoiminnan tuloksenmuodostamisen ilmaisukeino. Aikaperiodia kutsutaan tilikaudeksi. Suoranaisesti tuloslaskelma on yrityksen tulojen ja menojen välinen erotus, minkä tulos sijoitetaan taseeseen osoittamaan yrityksen rahoituksellista asemaa.

(Siikavuo 2003, 45- 46.)

Yleisesti tilikausi on 12 kuukauden mittainen ajanjakso. Joissain tapauksissa tilikausi voi olla lyhempi tai pidempi, muttei kuitenkaan pidempi kuin 18 kuukautta. Tase ilmaisee yrityksen tilanteen rahoituksen suhteen. Taseesta pystyy näkemään yrityksen varallisuuden suhteet. Paljonko yrityksellä on omaa pääomaa, sekä paljonko sen toiminnan pyörittämiseen on otettu vierasta pääomaa, eli velkaa, sekä pääomien suhteen. Tuloslaskelman ja taseen tulosten tulee täsmätä keskenään tilikausittain.

Tuloslaskelmaa ja tasetta varten on laadittu kirjanpitoasetuksessa kaavat. Pienet yhtiöt voivat esittää taseensa lyhennettynä versiona. Tuloslaskelman ja taseen esittämisestä on kirjanpitolautakunta antanut selkeän yleisohjeen. Vain yleisohjeen mukaiset tiedot tulee olla esitettynä yrityksen tuloslaskelmassa ja taseessa, yrityksen johdon tahdosta huolimatta. Esimerkiksi myynti- ja käyttökatetta ei enää sallita esitettäväksi.

Kirjanpitoasetuksen mukaan tuloslaskelmakaavojen eriä saadaan yhdistellä, mikäli niiden erillisellä esittämisellä olisi ainoastaan vähäinen merkitys oikean ja riittävän kuvan antamiseksi, sekä selkeämpään esittämistapaan. Perussääntönä voidaan pitää sitä, että mikäli tuloslaskelma uhkaa venyä yhtä sivua pidemmäksi, olisi tällöin selkeämpää yhdistää sen eriä ja esittää tarkemmat erittelyt tilinpäätöksen liitetiedostoissa. (Siikavuo 2003, 46.)

4.1 Kirjanpidon merkitys

Kirjanpito prosessit ja niiden toimivuus ovat iso osa menestyvää yritystoimintaa vapaassa markkinataloudessa, kuten meillä täällä Suomessa. Vapaassa

markkinataloudessa yritysten välillä valitsee kilpailua, ja on sanottu, että ”pitää juosta, jotta pysyy paikallaan”. Edellinen fraasi tarkoittaa sitä, että yrityksen on jatkuvasti kehityttävä, mikäli se aikoo selviytyä alati koventuvassa kilpailussa. Mikäli yritys aikoo kehittyä, niin on sen jatkuvasti tarkasteltava kriittisesti omia toimiaan. Avain asemassa ovat yrityksen liikeidean toimivuus, sekä siihen liittyvät tavoitteet ja niiden saavuttaminen. Yritys toiminnan kehittymisen keskiössä ovat yritysten metodit ja tekniikat, suhteessa kilpailijoihin. Yleensä kilpailijoiden keskeisessä kamppailussa etua yritetään tavoitella kehittämällä omia teknologiaan liittyviä toimijoita. Näillä päivityksillä pyritään vaikuttamaan tuotannon tehokkuuteen ja kannattavuuteen positiivisella tavalla. Yrityksen mahdollisuuksia voidaan parantaa merkittävästi, vahvistamalla sen rahoitusrakennetta mm. osakeannilla. . (Viitala 2006, 28-29.)

Yritysten elinehto on tehdä pitkällä aikavälillä taloudellista voittoa, jotta se voi selviytyä menestyksekkäänä toimijana ja olla mukana rakentamassa ympäröivää yhteiskuntaa. Selkeällä ja hyvin hoidetulla talouden hallinnolla voi olla merkittävä asema yritysten välisessä kilpailussa. Kun talouteen liittyvät asiat ovat hoidettu hyvin, niin silloin yrityksen henkilöstön on helpompi keskittää osaamisensa varsinaisen liikeidean kehittämiseen ja rakentamiseen. (Viitala 2006, 28-29.)

Kirjanpito prosessit ovat yrityksessä mallintamassa sen taloudenpitoa. Niiden avulla yritys on kanssakäymisissä eri sidosryhmien kanssa, sekä saa itse sisäistä tietoa toiminnastaan ja sen kannattavuudesta. Kirjanpito prosessien olemus ja hoito kussakin yrityksessä, riippuu paljon mm. yrityksen koosta, toimialasta ja yhtiömuodosta. (Viitala 2006, 28-29.)

4.2 Kirjanpito yrityksessä

Jokainen Suomessa toimiva yritys on kirjanpitovelvollinen Suomen kirjanpitolain mukaan. Kirjanpidon järjestämisestä vastaa yrityksen johtoporras. Yritys on velvollinen merkitsemään kirjanpitoonsa kaikki taloudelliset tapahtumansa, näitä tapahtumia kutsutaan liiketapahtumiksi. Yrityksen liiketapahtumiksi luetaan tulojen ja menojen lisäksi rahoitustapahtumat, sekä niiden siirto- ja oikaisumerkinnät. Lyhyesti sanottuna

kirjanpito on yrityksen taloudellisten tapahtumien muistiinmerkitsemisjärjestelmä. Liiketapahtumalla tarkoitetaan yleensä kirjanpitovelvollisen yrityksen, sekä sen ulkopuolella olevan toisen talousyksikön välisestä vaihdannasta. Tapahtuma syntyy, kun yksi talousyksikkö ostaa toisen talousyksikön tuotteen, raaka-aineen, tai palvelun. Rahoitustapahtumat peilaavat oston ja myynnin tapahtumia: ostaja antaa rahaa, sekä myyjä saa rahaa. Rahoitustapahtumilla käsitetään myös varojen sijoittamista toimivaan yritykseen, tai niiden sijoittamista pois yrityksestä. Tämä tapahtuu silloin, kun sijoitetaan yritykseen rahaa oman pääoman, tai vieraan pääoman sovituin ehdoin. Kaikkia edellä kuvattuja liiketapahtumia menoja, tuloja, sekä rahoitustapahtumia yhdistää yksi seikka, eli vaihdanta. (Kinnunen, Leppiniemi, Puttonen & Virtanen 2002, 27.)

Liiketapahtumiin kuuluvat menojen, tulojen ja rahoitustapahtumien lisäksi myös siirto- ja oikaisumerkinnät. Tällaisia tapauksia voivat olla esim. annetut alennukset, mistä seuraa myynnin määrän oikaisu alennuksen määrällä, sekä ostot, mitkä eivät mene jälleen myyntiin, vaan jäävät yrityksen omaan käyttöön. Tällöin on tehtävä siirtokirjaus ostotililtä kalustotilille. liiketapahtumine kirjaaminen muistiin ei ole vapaamuotoista, vaan se on tarkoin määriteltyä, valvottua ja tarkastettu järjestelmä. Tämän lisäksi liiketapahtumine kirjaamiseen liittyy kirjauksissa huomioon otettava traditio, sekä hyvä kirjanpitolapa. (Kinnunen ym. 2002, 27.)

4.2.1 Kirjauskypsyys

Yrityksen kirjanpidossa menot ja tulot syntyvät, yrityksen itsensä ja sen ulkopuolella olevan talousyksikön välisestä kanssakäymisestä vaihdannan muodossa. Toinen talousyksikkö ostaa ja toinen myy. Myyvä osapuoli merkitsee liiketapahtuman kirjanpitoonsa myyntinä ja ostaja menona. Jotta yrityksen kirjanpito olisi riittävän kurinalainen ja yksiselitteinen, on laissa selkeästi määrätty kirjauskypsyys, mikä määrittelee mihin aikaan liiketapahtuma merkitään yrityksen kirjanpitoon, sekä milloin ja miten se vaikuttaa yrityksen tilinpäätökseen. Tämä on otettava huomioon, koska tilinpäätös antaa tärkeätä tietoa mm. voitonjaon suhteen, sijoittajan ja velkojansuojan suhteen, sekä verotuksen perustaksi. (Kinnunen ym. 2002, 28.)

Yrityksen tulos saattaa muodostua aivan erilaiseksi riippuen siitä, missä vaiheessa liiketapahtuma kirjataan. Esim. myyntitulon synnyssä on useita eri vaiheita, joiden käyttäminen kirjausperusteena voisi olla ajateltavissa. Kuten yrityksen tuotantoprosessi, jossa hyödyke tai palvelu etenee tilaushetkestä tuotantoon, tuotannosta asiakkaalle, sekä asiakas käyttää palvelu tai hyödykettä takuuajkaan saakka. Kirjauskypsyys ei ole tahdonvaltainen. Se on kirjanpitolakiin perustuva asia. (Kinnunen ym. 2002, 28.)

Suomen kirjanpito-laissa säädetään kahdesta vaihtoehdoisesta ja juoksevassa kirjanpidossa eteen tulevasta kirjausperustasta. Ne ovat suoritusperusteinen ja maksuperusteinen. Mikäli kirjaukset tehdään suoriteperusteella, niin ne kirjataan kirjanpitoon silloin, kun hyödykkeet liikkuvat yrityksen ja sen ulkopuolisen talousyksikön välillä.

Maksuperusteella liiketapahtuma kirjataan ostettaessa silloin, kun ostaja maksaa tuotteestaan tai palvelustaan ja myyjä vastaanottaa maksun. Kun yrityksen tilikaudesta suoritetaan tilinpäätös, muutetaan maksuperusteisesti kirjatut liiketapahtumat suoriteperusteisiksi. Tämä on Suomen kirjanpito-laissa säädetty asia. Verotukselliset kirjanpitoon liittyvät asiat ovat melko tiukasti sidottuna suoriteperusteiseen kirjaustapaan. (Kinnunen ym. 2002, 29.)

4.2.2 Kahdenkertainen kirjanpito

Suomen kirjanpitolaki edellyttää jokaiselta yritykseltä kahdenkertaista kirjanpitoa, ainoa poikkeus on ammatinharjoittajat. Kahdenkertainen kirjanpito merkitsee käytännössä sitä, että jokaisessa liiketapahtumassa on merkittynä kirjanpitoon rahanlähde, sekä käyttö. Kahdenkertaisen kirjanpidon totaalinen toteuttaminen tarkoittaa sitä, että oston lisäksi kirjanpitoon merkitään ostoa vastaava käteismaksu tai velaksi jääminen, eli ostovelka. Vastavuoroisesti liiketapahtuman ollessa myyntiä, rahan käytöksi merkitään myynnin luonteen mukaisesti kassan, tai myyntisaamisten kartuttaminen. Juoksevassa kirjanpidossa yritys voi päättää, että käyttääkö se liiketapahtumien kirjaamisessa kassavai suoriteperustetta. Usein edellä mainittuja kirjausperusteita käytetään kirjanpidossa rinnakkain. Yksittäiset tavaroiden ostot ja myynnit on oivallista kirjata suoritusperusteella. Jatkuvasti toistuvien liiketapahtumien kirjaamiseksi suositellaan

kassaperusteisesti. Tällaisia tapahtumia voivat olla esimerkiksi kuukausittaiset palkkamenot, vuokratulot ja – menot, sekä vastaanotettavat, tai luovutettavat raaka-aineet. (Kinnunen ym. 2002, 30.)

Riippumatta juoksevassa kirjanpidossa noudatetusta kirjaamisperusteesta tilinpäätöksessä on siirryttävä suoritusperusteen noudattamiseen tällöin kassaperusteella juoksevasti pidetyt juoksevan kirjanpidon tilit oikaistaan tilinpäätöksen laadinnan yhteydessä suoriteperusteisiksi. (Kinnunen ym. 2002, 30.)

4.3 Tuloslaskelma

Kuten jo aiemmin on tullut selväksi, on yrityksen tuotettava voittoa pitkällä aikajänteellä, jotta se voi jatkaa toimintaansa. Lyhyellä aikavälillä yrityksen on mahdollista toimia tappiollisena, mutta tällöin sillä on oltava hyvät rahoitusvarat, jotta tappiot voidaan kattaa. Kannattavuuden mittaamiseen jollain aikavälillä, yrityksellä on selkeä peruskaava.

$$\text{Tulot-kustannukset}=\text{voitto/tappio}$$

Kuvio 2: (Siikavuo 2003, 46-47.)

Luonnollisesti edellä olevassa kaavassa tulojen on oltava suurempia kuin kustannusten, jotta yrityksen perustehtävä, eli rahallisen voiton tuottaminen käy toteen. Mikäli kuitenkin laskutoimituksen tulokseksi saadaan negatiivinen luku, eli yrityksen tulos on tappiollinen, niin yrityksellä on oltava resursseja tämän paikkaamiseen. Näitä resursseja voivat olla mm. edellisiltä tilikausilta saadut voitolliset tulokset, mitkä on voitonjaon sijaan sijoitettu pahan päivän varalle yrityksen omaan pääomaan. Mikäli yritys jatkaa tappiollisena pitkään, niin sen rahavarannot hupenevat ja täten ei voi jatkaa toimintaansa. Yrityksen kannattavuuden tarkkailuun sen operatiivinen johto tarvitsee katetuottoajattelua. Johdolla on oltava tarkka kuva siitä, miten heidän yrityksensä kustannukset ja tuotot määräytyvät. (Siikavuo 2003, 46-47.)

Katetuottoajattelussa yrityksen menot jaetaan kahteen osaan, muuttuviin ja kiinteisiin. Yrityksen kiinteät kustannukset ovat lähestulkoon muuttumattomia pidemmilläkin aikaväleillä, vaikka yrityksen suoritemäärä muuttuisikin. Kiinteinä kustannus erinä voidaan pitää mm. rakennuksia, koneita, hallintoa, jne. Muuttuvat kustannukset taas vaihtelevat yrityksen suorittamien toimintojen mukaan. Näitä kustannuksia ovat esim. materiaali kustannukset, sekä tuotannon suorittamiseen liittyvät työvoimakustannukset. Alla on katetuottojen laskemisen peruskaava. (Siikavuo 2003, 46-47.)

$$\begin{aligned} & \text{Myyntitulo} \\ & - \text{Myyntin oikaisuerät} \\ & = \text{Liikevaihto} \\ & - \text{Muuttuvat kustannukset} \\ & = \text{Myyntikate} \\ & - \text{Kiinteät kustannukset} \\ & = \text{Käyttökate} \end{aligned}$$

Kuvio 3: (Siikavuo 2003, 46-47.)

Vähennettäessä yrityksen myyntitulosta myyntin oikaisuerät, saadaan selville sen liikevaihto. Oikaisueriä voivat olla mm. annetut alennukset, sattuneet luottotappiot ja välilliset verot. Eri aloilla toimivien yritysten liikevaihdon suuruuden eroja ei pidä vertailla keskenään. Tällöin saadaan harhaan johtava kuva oman liiketoiminnan laajuudesta. Esimerkiksi pienen autokorjaamon liikevaihtoa pitää verrata henkilöstöltään yhtä suuren ja samoja palveluita tarjoavan kilpailijan liikevaihtoon. Parhaimmillaan vertailu on silloin, kun kilpailija sijaitsee samassa toimintamiljöössä. Yritysten liikevaihtojen vertailu ei kuitenkaan anna kuvaa yrityksen kulurakenteesta. Kulurakennetta tutkiessa yrityksen menoerät tulee jakaa kahtia, muuttuviin- ja kiinteisiin kustannuksiin. (Siikavuo 2003, 47-48.)

Muuttuvilla kustannuksilla tarkoitetaan sellaisia menoeriä, mitkä ovat suoraa riippuvaisia yrityksen suoritemäärästä eli toimintasuhteesta. Muuttuvat kustannukset aiheutuvat myyntin ja tuotannon menoista ennalta määrättyllä aikavälillä. Vaihtelut

yrittäjän tuotannossa ja myynnissä määrittelevät muuttuvien kustannusten suuruuden. Mikäli menekki kasvaa, niin tällöin on selvää, että suoranaiset tuotantokustannukset kasvavat. Mikäli menekki laskee, niin tällöin luonnollisesti tuotantokustannuksetkin tippuvat. Jos yhden tuotteen valmistuskustannukset ovat 150€/tuote ja tuotteita valmistetaan 300 kappaletta, niin tuotteen valmistuskustannukset ovat $150\text{€} \times 300\text{kpl} = 45000\text{€}$, jos samaa tuotetta valmistetaan vain 15kpl., niin tuotantokustannukset ovat vain 2250€. (Siikavuo 2003, 48.)

Yrityksen kustannuksista tuotannosta riippumattomia kustannuksia ovat kiinteät kustannukset. Ne muuttuvat vain pidemmällä aikavälillä. Kiinteät kustannukset peilaavat yrityksen kapasiteetin muutosta. Kapasiteetti saattaa muuttua, jos yritys investoi tai myy käyttöomaisuutta, tai palkkaa lisää vakituista työvoimaa esim. hallintoon. Kiinteitä kustannuksia on mahdotonta kontrolloida lyhyellä aikavälillä. Niistä on aina suoriuduttava myynnin määrästä riippumatta. Esimerkiksi toimitilojen vuokra on maksettava määrätyin väliajoin, tilitoimiston kirjanpitäjän palkkio on maksettava sovittuna ajankohtana, oli yrityksen taloudellinen tulos mikä tahansa. Kiinteät kustannukset jaetaan yleisesti kolmeen ryhmään, vuokrat, palkat ja muut kiinteät kustannukset. (Siikavuo 2003, 48.)

Yrityksen tuloslaskelmasta käy selville ostojen ja myynnin välinen erotus, mikä tulee olla positiivinen. Tätä kutsutaan myyntikatteenksi. Myyntikateprosentin selvittämiseksi on olemassa yksinkertainen kaava. (Siikavuo 2003, 50.)

$$\text{Kattoprosentti} = \frac{\text{Kattotulo}\text{€}}{\text{Myynti}\text{€}} \times 100$$

Kuvio 4: (Siikavuo 2003, 50.)

Usein kauppayrityksissä kuulee kauppiaan puhuvan myyntikatteen sijasta bruttotuotosta. Bruttotuottoa kertoo yrittäjälle, että paljonko hänelle jää tuottoja tehdyistä suoritteista kattamaan liiketoiminnan muita kuluja, kun on selvitetty myynnin ja oston välinen erotus. Muita käytössä olevia mittareita ovat mm. kattotulo/myynti, kattotulo/työtunti. (Siikavuo 2003, 50.)

$$\text{Käyttökateprosentti} = \text{Käyttökate€} / \text{Liikevaihto€} * 100$$

Kuvio 5: (Siikavuo 2003, 50.)

$$\text{Voittoprosentti} = \text{Voitto€} / \text{Liikevaihto€} / 100$$

Kuvio 6: (Siikavuo 2003, 50.)

4.4 Tase

Kuten jo aiemmassa kappaleessa todettiin, niin yrityksen kirjanpidossa tuloslaskelma kuvastaa sitä, miten yrityksen taloudelliset prosessit kulkevat. Kirjanpidon kahdesta peruskomponentista toinen, eli tase ilmaisee sen hetken otoksen yrityksen omaisuuden määrästä ja varallisuuden asemasta suhteutettuna velkoihin. Tase jaetaan karkeasti kahteen osaan. Ensimmäinen puoli on vastaava, mistä ilmenee yrityksen omaisuus ja varat. Toinen puoli on vastattavaa, mistä ilmenee yhtiön oma- ja vieras pääoma. Oma- ja vieras pääoma ovat yhtä kuin yrityksen käytössä oleva omaisuus. Tase on siten tasapainossa. Taseen kaava on esitetty kirjjanpitoasetuksessa. Hyväksi tilinpäätöksen esittämisen malliksi sopii kirjanpitolautekunnan antama yleisohje mukainen tasekaava. (Siikavuo 2003, 65.)

Euroopan unionin direktiivin mukaisesti taseen vastaava-osio jaetaan kahteen pääryhmään, pysyviin ja vaihtuviin vastaaviin. Tähän jakoon on luonnollisesti Suomen kirjanpitolaissa oma kohtansa. Tämä erottelu perustuu vastaavien erien käyttötarkoituksiin. Ennen vanhaa tasekaavassa olleet vastaavien erilliset arvostuserät on poistettu. Erillisillä arvostuserillä tarkoitettiin esim. aktivoituja korkomenoja, pitkäaikaisia valuuttamääräisiä saamisia, sekä realisoitumattomia kurssieroja. Tämän tyyliset tasejatkuvuutta sekoittaneet ongelmat ovat vähentyneet, kun Suomi siirtyi yhteisvaluutta euroon. (Siikavuo 2003, 66.)

4.4.1 Pysyvät vastaavat

Yrityksen taseen pysyviin vastaaviin luetaan kaikki elinkeinonharjoittamiseen pysyvästi tarkoitetut omaisuudet. Yrityksen käyttöomaisuuden hankinnasta koituneet muuttuvat kustannukset luetaan myös hankintamenoiksi. Pysyvissä vastaavissa olevat omaisuudet voivat olla niin aineellisia kuin aineettomia hyödykkeitä. Aineettomiin hyödykkeisiin luetaan mm. perustamis- ja tutkimusmenot, aineettomat oikeudet ja liikearvo, sekä muut pitkään vaikuttavat menot ja ennakkomaksut. Aineettomien oikeuksien aktivoimisella voi olla muutamia tarkoituksia, mitkä on hyvä ottaa huomioon tutkailtaessa yrityksen tilinpäätöstä. Mikäli yrityksen tilikausi on ollut huono tuloksen suhteen, niin sitä voidaan täten peitellä. Aineellisiksi hyödykkeiksi kauppaliikkeissä luetaan mm. kassajärjestelmät, myymäläkalusteet ja varashälytinjaerjestelmät. Pienyrityksen aineellisiin hyödykkeisiin kuuluvat useimmiten vain autot, kalusteet ja tietokoneet. (Siikavuo 2003, 68-69.)

Yrityksen käyttöön tarkoitettu omaisuus jaksotetaan kirjanpidossa suhteessa sen pitoaikaan. Kun yrityksen käyttöomaisuus kuluu ja vanhenee, niin siitä on tehtävä kirjaukset kirjanpitoon. Näitä kirjauksia kutsutaan poistoiksi. Poistot ja niiden suuruudet on suunniteltava ennakkoon kirjallisesti. Yritysten käyttöomaisuuden jaksottamiseen on annettu kirjanpitolautakunnan toimesta yleisohje. Poistoja voidaan tehdä tasapoistoina tai menojäännöspoistoina. Menojäännöspoistoissa poistoprosentti on kokoajan sama ja poistojen summa pienenee kerta kerran jälkeen, koska omaisuuden arvo vähenee. Yleensä hyödyke ei menetä arvokaan kokonaan, koska ennen sitä se poistetaan ja tilalle hankitaan uusi hyödyke, tällainen voi olla mm. yrityksen auto. Tasapoistoissa poistojen euromäärä pysyy samana joka vuosi. Tasapoisto voi olla esimerkiksi jonkin remontin arvon aleneminen, mikä lopulta johtaa siihen, että remontin arvo yrityksen liiketoiminnalle on mitätön jolloin liiketilat on remontoitava uudelleen. Pienhankintojen osalta poistot suoritetaan kertakuluina. Pienhankinnoiksi lasketaan hyödyke investoinnit joiden suuruus on enintään 850€ ja käyttöaika alle kolme vuotta. Pienhankintoja yritys saa tehdä vain 2500 eurolla vuodessa. (Siikavuo 2003, 69-71.)

4.4.2 Vaihtuvat vastaavat

Yrityksen taseen vaihtuvat vastaavat koostuvat liiketoiminnan vaihto-omaisuudesta, eli tavaravarastoista, mitkä ovat tarkoitettu myytäväksi. Myös laina- ja myyntisaamiset kuuluvat vaihto-omaisuuden lailla vaihtuviin vastaaviin. (Siikavuo 2003, 69-71.)

Vaihto-omaisuudelta tarkoitetaan yrityksen hallussa olevaa omaisuutta. Yleisesti vaihto-omaisuuden aika yrityksen hallussa on vuoden verran. Tilikauden päättymisen aikaan yrityksen fyysinen varasto inventoidaan ja tästä kirjataan vaihto-omaisuuden rahamääräinen arvo yrityksen vaihtuviin vastaaviin. Vaihto-omaisuus tulee kirjata ilman arvonnäköarvoa, hankintamenoja tai sitä alhaisempaa todennäköiseen arvoonsa. Vaihto-omaisuuden määrästä pitää vähentää tarvittavat oikaisuerät, joita ovat mm. hävikki ja myyntikelvottomat tuotteet. Tuloslaskelmaan kirjataan vaihto-omaisuudessa tapahtunut muutos. Hyödyke luetaan juridisesti yrityksen vaihto-omaisuudeksi, kun se on toimitettu verovelliselle ja siihen saakka, kun verovellinen on luovuttanut sen eteenpäin. (Siikavuo 2003, 72-73.)

4.4.3 Vastattavaa

Yrityksen kirjanpidossa taseen vastattavaa puoli informoi siitä, miten yrityksen oma pääoma ja vieras pääoma ovat jakautuneet. Tämä on tärkeää siksi, että saadaan selville, että kuinka vakavarainen yritys on. Yritystoiminnalle pitkällä aikajänteellä on tärkeää, että sillä on korkea vakavaraisuus. Kirjanpidossa vastattava jaetaan neljään pääryhmään, oma pääoma, tilinpäätössiirtojen kertymä, pakolliset varaukset ja vieras pääoma. (Siikavuo 2003, 76.)

Oma pääoma jaetaan kuuteen ryhmään, osake-, osuus- ja muu pääoma, ylikurssirahasto, arvonnäköarvot, muut rahastot, edellisten tilikausien tulos kumulatiivinen summa, tilikauden tulos. Taseen vastattavaa puolella, oma pääoma ryhmässä oleva osakepääoma sisältää osakeyhtiön perustamisen aikaa maksetun pääoman, mikä on suuruudeltaan vähintään 8000 euroa. Kaikki tämän ylimenevä sijoitetaan ylikurssi-ryhmään. Muilla rahastoilla tarkoitetaan yleensä yrityksen vararahastoja, kuten puskurirahastoa, millä voidaan helpottaa yrityksen taloutta vaikeina aikoina. (Siikavuo 2003, 76.)

Tilipäästösiirtojen kertymä-osioon kirjataan tilinpäätöksessä poistoerot ja vapaaehtoiset varaukset. Poistoeroilla tarkoitetaan yrityksen omaisuuden todellista kulumista ja sen suhdetta lainsäädäntöön. Pakollisilla varauksilla tarkoitetaan yrityksen elä-, vero- ja muita pakollisia varauksia. (Siikavuo 2003, 76.)

Vieras pääoma on jaettuna kahteen osaan, pitkäaikaiseen ja lyhytaikaiseen vieraaseen pääomaan. Pitkäaikaisella tarkoitetaan vierasta pääomaa, mikä on korollista ja yli vuoden mittainen. Korot on jaksotettuna siirtovelloissa ja siirtosaamisissa.

Lyhytaikainen vieras pääoma käsitetään alle vuoden mittaisena velkana. Ne eivät useinkaan ole korollisia. Lyhytaikaista vierasta pääomaa voivat olla mm. ostovelat, maksamattomat vuokrat ja erinäköiset yrityksen toimintaan liittyvät laskut. (Siikavuo 2003, 77.)

$$\text{Pääoman tuotto prosentti} = \text{Tulos€} / \text{sijoitettu pääoma€} * 100$$

Kuvio 7: (Siikavuo 2003, 77.)

5 Tärkeät tunnusluvut

Yrityksen tilinpäätös tiedoilla on suuri merkitys yrityksen omistajataholle, sekä yrityksen ulkopuoleisille toimijoille, kuten mahdollisille ja uusille omistajille myyntitilanteessa ja rahoittajille haettaessa vierasta pääomaa. On tärkeää tietää, että miten kannattava yritys on ja miten vakavarainen sekä maksuvalmis se on. Kun yrittäjä tai ulkopuoleinen taho lukee yrityksen tuloslaskelmaa ja tasetta, niin väistämättä hän huomaa niissä toimintaan liittyvät absoluuttiset tunnusluvut, kuten liikevaihto, myyntikate, käyttökate, sekä näiden prosentuaaliset suhteet ja muutoksen edelliseen historiaan nähden. Kuitenkin tärkeitä tunnuslukuja on muitakin, mitä varsinkaan pk-yrityksissä ei välttämättä huomioida. Tällaisia ovat mm. maksuvalmiuden tunnusluvut esim. quick ratio ja current ratio. (Siikavuo 2003, 163.)

Kun yrityksen tunnusluvut on selvitetty laskemalla, niin niitä vertaillaan pääasiallisesti yrityksen sisällä, jolloin vertaillaan eri ajankohtiin, sekä saman toimialan yrityksiin. Tunnuslukuja voidaan vertailla myös toisilla toimialoilla toimiviin yrityksiin, jotta saadaan perspektiiviä yleiseen taloudelliseen tilaan. Henkilön joka sijoittaa varojaan yrityksen pääomaan pitää kiinnostaa vähintäänkin pääoman tuottoaste, tuottavuuden tasaisuus, sekä riski ja turvallisuus. Pääoman tuottoasteelle hyvä prosenttiluku on 15- 25 prosenttia. Jos oma yritys ei tarjoa riittävää voittoa sijoitetulle pääomalle, niin pitää etsiä toinen sijoitus kohde esim. valtion verottomat ja turvalliset velkakirjat. Sijoitetun pääoman tuoton voi laskea seuraavasti. (Siikavuo 2003, 164.)

$$\text{ROI} = \frac{\text{nettotulos} + \text{korko- ja rahoituskulut}}{\text{oma- ja vieras pääoma}}$$

Kuvio 8: (Siikavuo 2003, 164.)

Kun lasketaan ROI (return of investments) tunnuslukua, otetaan huomioon vain korollinen vieras pääoma. Jakajana voidaan käyttää taseen loppusummaa. ROI antaa parhaan mahdollisen kuvan kannattavuudesta. Tämä tunnusluku kattaa myös toimialojen välisen vertailun. Mikäli ROI on alhainen ja yleinen korkokanta korkea, niin sijoittajat etsivät riskittömämpiä sijoituskohteita. Pk- yrittäjällä ei ole mahdollisuutta

siirtää sijoittamaansa pääomaa pois yrityksestä helposti, vaikka hänellä olisi kaikki säästöt kiinni yrityksessä. (Siikavuo 2003, 164.)

5.1 Vuosittainen tulokunto

Suomessa yrityksen tulokunnon määrittystä kutsutaan reittaukseksi. Pk- yrityksissä reittauksia tehdään vuosittain, jotta saadaan selville yrityksen taloudellinen iskukyky. Yrityksen sisäisesti vertailua tehdään menneisiin vuosiin. Tilastokeskus ja Osuuspankkikeskus antavat tilastoja joilla voi verrata yritystään toisiin yrityksiin. Kun yrityksen tulokuntoa tarkastellaan, niin pitää määrittää tulostaso. Erinomainen rahoitustulos on sellainen, jolloin yritys selviää sujuvasti pitkäaikaisista lainoistaan. Hyvä tulos tarkoittaa, että yritys selviää velvoitteistaan, mutta rahaa ei mittavasti jää reserviin. Hyvän tuloksen alarajana pidetään kolmen vuoden aikajännettä, jolloin yrityksen kumulatiivinen tulos tulee olla positiivinen. Tarkasteluun valitaan tärkeimmät tunnusluvut oman harkinnan mukaan. (Siikavuo 2003, 165.)

5.1.1 Kannattavuuden tutkiminen

Yrityksen päätehtävän, eli kannattavuuden tutkimiseen on muuttamia erilaisia tunnuslukuja. Peruskannattavuutta voidaan tutkia tuloslaskelman avulla, laskemalla erilaisia katetuotto prosentteja. Kuten on jo todettu, niin yrityksen tulee tehdä voittoa. Se toki sietää tappioita lyhyellä aika jänneellä, mikäli sen vakavaraisuus on kunnossa. Hyvän kannattavuus tuo yritykseen varallisuutta, mikä mahdollistaa hyvän maksuvalmiuden. (Siikavuo 2003, 165.)

$$\text{RAHOITUSPROSENTTI} = (\text{nettotulos} + \text{poistot}) * 100 / \text{liikevaihto}$$

Kuvio 9: (Siikavuo 2003, 166.)

$$\text{NETTOTULOS} = \text{nettotulos} * 100 / \text{liikevaihto}$$

Kuvio 10: (Siikavuo 2003, 166.)

$$\text{SIJOITETUN PÄÄOMAN TUOTTOPROSENTTI} = \frac{(\text{nettotulos} + \text{rahoituskulut} + \text{verot}) * 100}{(\text{oma pääoma} + \text{varaukset} + \text{vieras pääoma})}$$

Kuvio 10: (Siikavuo 2003, 166.)

Vieraaseen pääomaan lasketaan vain korollinen vieras pääoma. Jakajana käytetään oikaistun taseen loppusummaa. Oikaistulla tase on oikaistun oman pääoman ja oikaistun vieraan pääoman summa. Oikaistulla omalla pääomalla tarkoitetaan taseen omaa pääomaa, mihin on lisätty oman pääoman oikaisut, kertyneet poistoerot, sekä vapaaehtoiset varaukset. Oikaistulla vieraalla pääomalla tarkoitetaan pitkäaikainen vieras pääoma lisättynä lyhytaikainen vieras pääoma, laskennallinen verovelka, pakolliset varaukset, leasing vastuukanta. (Siikavuo 2003, 166.)

$$\text{SIJOITETUN PÄÄOMAN TUOTTOPROSENTTI} = \frac{(\text{nettotulos} + \text{rahoituskulut} + \text{verot}) * 100}{(\text{oma pääoma} + \text{varaukset} + \text{vieras pääoma})}$$

Kuvio 11: (Siikavuo 2003, 166.)

5.1.2 Vakavaraisuuden tunnusluvut

Yrityksen vakavaraisuudella tarkoitetaan sen oman pääoman suhdetta vieraaseen pääomaan. Mitä suurempi osuus on omalla pääomalla koko pääomasta, niin sen vakavaraisempi yritys on. Vakavaraisella yrityksellä on resursseja selviytyä taloudellisesti heikoista ajoista parhaiten. Hyvä omavaraisuusaste tarkoittaa yli 50 prosentin omavaraisuutta suhteutettuna koko pääomaan. Huonon omavaraisuuden rajana pidetään alla 20 prosentin tulosta. (Siikavuo 2003, 167.)

$$\text{OMAVARAISUUSASTEPROSENTTI} = \frac{(\text{oma pääoma} + \text{varaukset}) * 100}{\text{taseen loppusumma}}$$

Kuvio 12: (Siikavuo 2003, 167.)

Kun arvioidaan henkilöyhtiöiden taloutta, niin tulisi oman pääoman eriin ottaa mukaan yrittäjien ja yhtiömiesten kirjanpidon ulkopuoleinen varallisuus. Jos suhteellisen velkaantuneisuuden luku on lähellä sataa prosenttia, niin käyttökattteen pitää olla yli 20 prosenttia, mikäli yritys aikoo saavuttaa voitollisen tuloksen. (Siikavuo 2003, 167.)

$$\text{SUHTEELLINEN VELKAANTUNEISUUS} = \text{vieraspääoma} * 100 / \text{liikevaihto}$$

Kuvio 13: (Siikavuo 2003, 167.)

5.1.3 Yrityksen maksuvalmiuden tunnusluvut

Hyvä maksuvalmius on erittäin tärkeä ominaisuus yritykselle sen arkipäiväisessä tehtävässään. Maksuvalmiudella tarkoitetaan yrityksen kykyä selviytyä päivittäisistä kuluista, kuten lainojen lyhennyksistä ja koroista, sekä verojen maksusta. Mikäli yrityksen maksuvalmius on huono, niin kostahtuu lisäkuluina, kuten perintäkuluina ja viivästyskorkoina. Parhaita mittareita ovat quick ratio ja current ratio. Quick ratio informoi hyvin yrityksen lyhyen ajan maksuvalmiutta tilinpäätöshetkellä. Current ratio on hyvä mittaus väline esim. päivittäistavara-kaupoille, tai muille yrityksille, joilla on suuret tavaravarastot. Quick raition hyvä arvo on yli 1, huono arvo on alle 0,5. Current ratiolla hyvän raja on yli 2 ja huono arvo on alle 1. (Siikavuo 2003, 168.)

Opinnäytetyön kappaleita 6-10 ei julkaista toimeksiantajan pyynnöstä.

11 Pohdinta

Pohdittaessa suomalaista yrittäjyyttä ja suomalaista yhteiskuntaa tulee mieleen, että nämä kaksi muuttujaa eivät saa yhteen laitettuna aikaan positiivista lopputulosta. Mikä maamme asenneilmapiirissä on sellaista, että yrittäjyys ei ota tuulta purjeisiinsa edes korkean työttömyyden aikoina. Ihmiset ovat maassamme kuitenkin PISA- tutkimusten mukaan hyvin koulutettuja ja olemme maailmalla ahkerien ihmisten maineessa. Mikään asia ei tietenkään muutu silmänräpäyksessä. Kun yrittäjyyteen suhtauduttiin vuosikymmeniä nuivasti, niin on turha odottaa, että kaikki muuttuu kuin taikaiskusta, vaikka yhteiskunnan rakenteita on muutettu yrittäjyyttä suosiviksi.

Yhteiskuntaamme koetelleet vastoinkäymiset, kuten sodat ja pulavuodet ovat tehneet maamme kansalaisista varsin yhteisöllisiä. Jos joku rikkoo tätä totuttua yhteisöllisyyden kaava, saatetaan hänet nähdä huonossa valossa. Myös muutaman vuosikymmenen takainen lamajakso on painunut vahvasti kansalaistemme mieliin. Ennen lamaa suomalaista yrittäjyyttä tuettiin suurin panostuksin ja huonoin tuloksin. Monet riskin ottaneet ihmiset ja yhteisöt jäivät vaille palkintoa. Joidenkin ihmisten kävi todella huonosti. Tässä suhteessa on täysin ymmärrettävää, että suomalaiset haluavat elää ns. varman päälle. Yrittäjiin asennoitumista ei varmasti paranna yrittäjäjärjestöjen jatkuva kritiikki suomalaista yhteiskuntaa kohtaan. Yhteiskuntamme on tullut yrittäjyyttä vastaan viimeisen kahden vuosikymmenen aikana. Nyt on yrittäjien aika antaa yhteiskunnalle takaisin.

Tämän opinnäytetyön tekijän tekemien havaintojen mukaan suomalaisilta yrittäjiltä puuttuu selkeä visio omasta yrityksestään ja heillä on puutteellinen käsitys yrittäjyydestä. Yrittäjäksi ryhdytään liian usein vääristä syistä. Esim. rikastuminen ja tekemisen puute eivät ole tarpeeksi riittäviä motiiveja siirtyä täysipäiväisiksi yrittäjiksi. Suomalaista vientiä moititaan nykyisin liian bulkkimaiseksi. Tämä viestittää siitä, että tuotesuunnittelussa ja visioinnissa on jokin vinossa. Joidenkin tutkimusten mukaan uudet tuoteideat hautautuvat epäpätevien yritysjohtajien pöytälaatikoihin. Mitä ilmeisimmin suomalaisilla yrityksillä ei ole innovaatio ongelma, vaan johtajuusongelma.

Kuten tämän opinnäytetyö osoittaa, niin yrityksen perusasioiden hoitaminen ei ole mitään tähtitiedettä. Selkeät onnistumisen edellytykset ovat riittävä ja luotettava rahoituspohja ja talouden lainalaisuuksien tuntemus, joiden varaan voi suunnitella yrityksen tulevaisuuden rakentamisen. Talouden perus lainalaisuudet on varsin helppo omaksua, vaikkei omaisikaan kaupallista koulutusta. Näihin on hyvä tutustua alan ammattilaisen opastuksella. Toinen vähintään yhtä tärkeä seikka on selkeä ja erottuva liikeidea. Liikeidean tulee olla yrittäjälle itselleen tuttu, jolloin yrityksen arkisten askareiden pyörittäminen on huomattavasti helpompaa kuin tuntemattomalla liikealalla toimiminen. Kolmas kulmakivi toimivaan yritykseen on pätevän henkilökunnan pestäminen. Henkilökuntaa pitää palkattava vain tarpeen mukaan. Neljäs tärkeä seikka on toimivan verkoston luominen yrityksen sidosryhmien kanssa, kuten oikea tilitoimiston tai kirjanpitäjän valitseminen, jotta yrityksen talous pysyy ajan tasalla. Myös erinomainen ja ahkera asenne ja realistiset odotukset ovat tärkeitä seikkoja onnistuneessa yrityksen hoitamisessa.

Suomalaiset yrittäjät ovat toivottavasti havahtuneet viimeistään vuoden 2009 laskusuhdanteen jälkeisten vaikeuksien jälkeen suhtautumaan yrittäjyyteen huomattavasti realistisemmin ja harkitsevammin. Turhien pilvilinnojen rakentamisen aika pitää olla ohi. Peruseriaatteeltaan yksityisyrittäminen on arkista työtä omissa nimissä, millä hankitaan elantoa itselle ja perheelle, sekä osallistutaan veronmaksajana yhteiskunnan rakentamiseen.

Case – yrityksenä ollut Elintarvikekioski X on erinomaisessa taloudellisessa kunnossa oleva yritys, mikä tekee kauppaa persoonallisella ja valtavirrasta positiivisella tavalla poikkeavalla tyylillä. Yrityksestä on nähtävissä, että sen on perustanut, omistanut ja hoitanut teknillisellä alalla aikaisemman työuran luonut henkilö. Sitä on hoidettu varsin rationaalisella otteella. Yrityksen omavaraisuus on erinomainen. Yritys on malliesimerkki hyvästä pienyrityksestä. Siinä on selkeä liikeidea, se on omavarainen ja luonut hyvät suhteet omiin sidosryhmiin. Uuden omistajan haasteena on jatkaa edellisen omistajan viitoittamalla tiellä, mikä ei välttämättä ole helppoa. Selkeinä haasteina tulee olemaan tasapainottelu kahden yrityksen välillä. Toki työtä helpottaa entisen omistajan välitön läheisyys ja avunanto, mutta kaikkea elintarvikekioskin

pitämisestä ei voi opettaa. Toisin kuin matkailualalla, niin Porvoossa kaupan alalla kilpailu on kovaa, joten asiakkaiden kaikkoaminen voi käydä yllättävän helposti. Varsinainen elintarvikkeiden ja päivittäistavaroiden myyminen ihmisille ei tuota ongelmia. Haasteita tuottaa yhteiskunnan luoma byrokratia, mistä tehtiin Case-osuudessa selvitystä. Tämä saattaa viedä kokemattomalta kauppialta liikaa aikaa itse kaupanteosta. Uuden omistajan on tehtävä syvälinen tutkiskelu, että onko hänestä tähän vaativaan urakkaan hoitamaan kahta yritystä rinnakkain, varsin lyhyellä kokemuksella yrittäjyyden maailmasta. Hänen tulisi teettää toiminta suunnitelma elintarvikkeioskien hoitamisesta ja kahden pk-yrityksen menestyksekkästä rinnakkain omistuksesta.

Opinnäytetyön tekemisessä suurimmaksi haasteeksi nousi sen rajaaminen. Pk-yritysten perusasioita ja talouden ymmärtämistä käsittelevää kirjallisuutta ja tekstiä on saatavilla yllin kyllin. Työtä tehdessä edettiin periaatteella, että pitää olla samanaikaisesti suurpiirteinen ja pikkutarkka. Suurpiirteisyys ilmenee siten, että tässä opinnäytetyössä perehdytään vain perusasioihin, jolloin sivumäärä pysyi siedettävänä. Pikkutarkkuus ilmenee siinä, että jokaista käsiteltävää perusasiaa esiteltiin tarkasti, mikä ilmenee ehkäpä liiankin suurena otsikkojen määränä. Toivottavasti tämä opinnäytetyö antaa lukijalleen realistisen kuvan yrittäjyydestä, sekä selkeän kuvan yrityksen talouden hoitamisesta ja seuraamisesta. Prosessina työn tekeminen opetti kokonaisuuden hallitsemisen taitoa. Miten erottaa olennainen epäolennaisesta.

Lähteet

Viitala, J. 2006. Yrittäjän taloushallinnon perusteet. Gummerrus Kirjapaino Oy. Jyväskylä

Siikavuo, J. 2003. Pienyrityksen Taloushallinto. Talentum. Helsinki.

Viitala, R. & Jylhä, E. 2001. Menestyvä yritys. Edita Oyj. Helsinki

Kinnunen, J., Leppiniemi, J., Puttonen, V. & Virtanen, K. 2002. Tietoa yrityksen taloudesta. Otavan kirjapaino oy. Keuruu.

Elinkeinoelämän keskusliitto 2013. Tietoa pk-yrityksistä. Luettavissa:

http://www.ek.fi/ek/fi/yrittajyys_ym/yrittajyys/tietoa_pk-yrityksista/index.php.

Luettu: 14.12.2013

Patentti- ja rekisterihallitus. Yksityisen elinkeinonharjoittajan toiminnan jatkaminen osakeyhtiömuotoisena. Luettavissa:

<http://www.prh.fi/fi/kaupparekisteri/yeh/muutokset/muutososakeyhtioksi.html>.

Luettu: 10.1.2014

YritysHelsinki. Kioskiopas. Luettavissa:

<http://www.yrityshelsinki.fi/sites/bilbo34.lasipalatsi.net/files/article-attachments/201209/kioskiopas.pdf>. Luettu: 19.3.2014

Elintarviketurvallisuusvirasto Evira. Omavalvonta. Luettavissa:

<http://www.evira.fi/portal/fi/elintarvikkeet/hygieniaosaaminen/tietopaketti/omavalvonta/>. Luettu: 20.3.2014

Aluehallintovirasto. 2013 Avi. Vähittäismyyntiluvat. Luettavissa:

<http://www.avi.fi/fi/web/avi/vahittaismyyntiluvat>. Luettu: 23.3.2014

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira 2013. Tupakkatuotteiden myynti. Luettavissa: http://www.valvira.fi/ohjaus_ ja_valvonta/tupakka/myynti.
Luettu: 24.3.2014

Taloussanomat 2013. Ruoka kallistuu selvästi tänä vuonna. Luettavissa: <http://www.taloussanomat.fi/kauppa/2013/03/26/ruoka-kallistuu-selvasti-tana-vuonna/20134509/12>. Luettu: 26.3.2014

Tilastokeskus 2012. Kaupan tilinpäätöstilasto 2012, Kauppa 2012. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/katipa/2012/katipa_2012_2014-02-13_kat_001_fi.html.
Luettu: 31.3.2014

Helsingin Sanomat 2014. Hallitukselle välikysymys työttömyydestä – "Suomi on työttömyyskriisissä". Luettavissa: <http://www.hs.fi/politiikka/a1398823221898>.
Luettu: 4.5.2014